

Kosza ISTVÁN, *Nem (csak) Erdély volt a tét-kései tudósítás a párizsi konferenciáról*, Csikszereda, Tipographic Kft. Kiadó, 2010, 311 p.

De ani de zile apar în permanență lucrări istorice care încearcă, într-un fel sau altul, să analizeze evenimentele premergătoare elaborării și parafării tratatelor de pace în capitala Franței la sfârșitul primei conflagrații armate mondiale, între care figurează și cel de la Trianon. Fiecare dintre ele își asumă, de cele mai multe ori, responsabilitatea să disece doar o parte a acestei problematice atât de disputate și, în același timp, incitante nu numai din punct de vedere istoric. Despre actul diplomatic săvârșit la 4 iunie 1920 și urmările sale imediate sau mai îndepărtate în spațiu și timp au apărut o multitudine de lucrări, mai mult sau mai puțin ample, între care o putem consemna și pe cea sus-menționată.

Volumul cu un titlu incitant în original și în traducere (*Nu doar Transilvania a constituit miza – tardivă relatare de la Conferința de la Paris*), a fost publicat după un îndelungat interval de așteptări, tocmai în intenția nedisimulată de a încerca să deschidă alte căi și să facă lumină, într-un alt chip, novator metodologic, la aniversarea a nouă decenii de existență a sistemului păcii continentale.

Kosza István, istoric militar prin formație, ne înfățișează și comentează un fragment din corespondența, notele și memoriile redactate la Paris de către omul politic Alexandru Vaida-Voevod, însărcinat cu conducerea delegației românești la tratativele de pace.

Remarcabil ne apare faptul că o mare parte a materialului documentar nu a apărut până acum, nici măcar în original, astfel încât iscusința autorului de a îl depista și discuta a constituit o „adevărată aventură”, așa cum el însuși relatează cu prilejul unei conferințe de presă ținută la Budapesta, în 27 mai 2010.

Textele cuprinse în lucrare se pot diviza în două părți: a) scrisorile adresate de Alexandru Vaida-Voevod către Iuliu Maniu și cele trimise Consiliului de Miniștri, acoperind răstimpul de efectivă trudă depusă de emisarii români între lunile ianuarie și noiembrie 1919; b) notele și memoriile fragmentate ce prezintă diferite evenimente petrecute cu începere din primul trimestru al anului 1920, ca și conexiunile și efectele acestora în spațiu și timp.

Mesajele lui Vaida-Voevod despre cele întâmplate la Conferința de la Paris, concepute sub forma unor relatări, au o deosebită importanță istorică, pentru că semnatarul lor orientează și oferă cu relativă precizie, – în perioadă tulburată în care discuțiile și dezbaterile diplomatice decurgeau anevoios, – o panoplie de îndrumări privind existența și acțiunea lor cotidiană, în sensul deschis a ceea ce înțelegem sub formula: „cine cu cine s-a întâlnit, unde, de ce, și pentru ce ori cât timp.”

Despre aspectul semnării tratatului în sine aflăm efectiv puține informații, pentru că nu acest moment a constituit punctul culminant al Conferinței de la Paris, fiindcă se insistă în căutarea elementului favorabil acceptării textului finalizat deja în a doua jumătate a lunii februarie 1919. Toată această așa numită tactică de „tărăgănare” între reprezentanții Comisiei de profil și cei ai guvernului român cu privire la semnarea statutului minorităților este amănunțit dezvoltată într-o bună parte a volumului.

Volumul realizat de Kosza István ni-l prezintă pe diplomatul Alexandru Vaida Voevod într-o cu totul altă lumină decât cea știută despre deputatul Vajda Sándor, orator de temut pentru cauza naționalităților în parlamentul de la Budapesta.

Cartea se adresează, deopotrivă, publicului cititor din Ungaria și celui din țara noastră, prin apelul făcut la mărturiile unui trecut apropiat și prin învățămintele de desprins în legătură cu atitudinea și starea moral-spirituală a elitei politice din ambele state de odinioară, confruntate între 1918-1920 cu realitatea strădăniei mutuale de asanare temporară a germenilor conflictuali odată cu instaurarea unui consens de conjunctură.

Adrian-Gabriel Pop